

FOR DEG SOM JOBBER I TØMRERFAGET

TØMREREN

**Bygget
sjelden
ris-lae til
turfolket
i Harstad**

SIDE 44

Lokallaget bygget sjelden ris-læ til turfolket i Harstad

- Denne bygningstypen er kanskje utdødd, men et godt alternativ til gapahuker. Når vi bygger ris-laen lærer vi oss opp på viktige teknikker og naturhensyn, sier Lars Børge H. Myklevold i Fortidsminneforeningens lokallag i Harstad og omegn.

AV **CHRISTOPHER KUNØ**
CK@BYGGMESTEREN.AS

– Dette er lokallagets gave til regionens befolkning. Rislaen er satt opp som et kurs for håndverkere som ønsker mer kunnskap om tradisjonell byggeskikk, i et marked som har enormt behov for en slik kompetanse, sier Myklevold.

KOMPETANSE I NORSK, SAMISK OG KVENSKE BYGGESKIKK

– Kurset bestod i å ta øksa, gå i skogen, og sette opp et bygg av det vi finner på stedet, forteller Myklevold i Fortidsminneforeningens lokallag i Harstad og omegn.

På forhånd hadde lokallaget sett seg ut noen yrkesaktive håndverkere til kurset.

– De som kanskje er lei av å være «montører» og ønsker seg utfordringer i yrket. Vi tenker at slike kurs kan gjøre handverkere istand til å påta seg oppdrag med istandsetting av eldre bygninger, noe som er mangelvare i Norge generelt og i nord spesielt. Det er et svært stort marked for slike handverkere, sier han.

Foto: Lars Børge H. Myklevold

VEGGKLEDNING AVGJØR NAVNET

Myklevold mener at rislaen er bygget med felles norsk, samisk og kvensk byggeskikk. Og den er sjelden vare.

– Rislaen er en bygningstype som er utdødd i dag. Dette er sikkert første gang på minst 60-70 år at det har blitt nyoppført en slik her i landet. Det finnes en liten ➔

Den tradisjonelle nordnorske og samiske takkonstruksjonen fra undersiden med storsperrer, takåser, bjørkerajer, bjørkeris, never og torv. [Foto: Lars Børge H. Myklevold]

Lars Børge Hansen Myklevold. [Foto: Monica Hägg Lund Langen/Kulturminnefondet]

– Bremtroet må plugges fast, slik at endene på de løstliggende bjørkerajene kan hvile mot det. Det er vanskelig å finne rettvokst bjørk så langt ute på kysten, så vi valgte å felle noen graner til takåser. Så fikk vi også øvd på felling med øks. [Foto: Lars Børge H. Myklevold]

Ris-laen står klar til bruk
på Skjellsletta. (Foto: Lars
Børge H. Myklevold)

håndfull som fortsatt er bevart, men tidligere var det mange slike rundt omkring i utmarka i Nord-Norge, der det ble drevet utmarksslått, forklarer Myklevold.

– Konstruksjonen kan minne om vestlandske grindabygg?

– Denne bygningen er annerledes. I nord kan grindbygg både bety omtrent det samme som «reisverk», men også at parvise staver med samhold (bete) mellom utgjør ei «grind». I denne laen er imidlertid langraften (stavlina) lagt direkte på stavene, med samhold oppå den igjen. Da blir det gjerne kalt en «stavline»-konstruksjon. Begge varianter er vanlige her nord, sier Myklevold.

Myklevold forklarer gjerne hvor navnet kommer fra.

– Vi har bare valgt å kalle det en ris-lae (løe), siden veggtekinga av bjørkeris er det som kjennetegner bygget. Hvis vi hadde lagt grøypstokker med løse tiler hadde det blitt en «skjeltersjå». Reisverket kan være enten basert på grind eller stavline, men veggkledning avgjør om det er en rislae eller skjeltersjå, (eventuelt en bordsjå, hvis den har påspikrete kledningsbord).

Når man har kvistet bjørk til reisverk, blir det mye bjørkeris til overs.

– I prinsippet kan man felle bjørk i løypingstida, skrelle av nevera (den ytterste del av barken på bjørketrær, red.), kviste stokken, sette opp reisverk og tekke taket med nevra med torv over. Og altså ris i veggene. På denne måten blir alt brukt, sier Myklevold.

Begge foto: Steve Nilsen

Best tidspunkt er altså å bygge ris-lae i løypingstiden til bjørken.

– I juni eller siste uka før St.Hans løsner nevra fra barken, men det varierer noe fra år til år. Dessuten løyper bjørka tidligere ved sjøen enn lengre opp mot fjellet. Og så varierer tida før nevra fester seg igjen fra et par uker det ene året til kanskje bare noen dager det neste. Vær og klima avgjør, sier Myklevold.

TRADISJONELLE VERKTØY OG LOKALE NATURMATERIALER

Lokallaget vil lære bort eldre byggeskikker og teknikker til fremtidens håndverkere.

– Vi mener ikke at alle skal begynne å bygge sånne, men vi forsøker å vise at kunnskap om fortidig byggeskikk er en viktig del av framtidens miljøløsninger. Snart blir det en større dreining mot istandsetting av eksisterende bygningsmasse, framfor nybygg, fastslår Myklevold.

Dagens tømrere med bakgrunn fra byggfag på videregående er ikke i stand til å håndtere alle slike istandsettinger, fordi de mangler nødvendig materialkunnskap, verktøy og teknikk. De trenger praktiske kurs og utdannelser.

– De mangler også skolerung i de bygningstekniske filosofier som eldre tiders bebyggelse ble bygget under. Dagens tekniske spesifikasjoner er som regel ikke kompatible med eldre bygningsmasse. Våre kurs skal gi en begynnende kunnskapsforståelse, og bidra til at handverkere ønsker å fordype seg i dette, slik at de kan drive på med det på heltid gjennom yrket sitt, sier Myklevold.

Bygningen er satt opp uten bruk av moderne hjelpemidler eller materialer, alt er naturmaterialer funnet på stedet, og tilvirket med tradisjonelt verktøy.

– Det eneste som nevera, som kommer fra Indre Troms. Det finnes ingen spiker, plast eller betong i bygget. Det er ei klima-nøytral og miljøvennlig bygning, og et alternativ til alle gapahukene som bygges overalt, og som heller ikke har noen tradisjon her til lands, sier Myklevold som mener at de gjør et viktig arbeid:

– Vårt arbeide er kan hende en dråpe i havet, men alt må begynne et sted. Gjennom vårt arbeid, med vern av fortidig byggeskikk og ivaretagelse av tradisjonskunnskap, bedriver vi framtidsvern! En dag vil snøballen begynne å rulle fortere, og medlemmene i vårt lokallag kan si – om vi fortsatt lever – at vi var med å rulle den i gang, sier Lars Børge H. Myklevold. ■

Stavene har tapp i begge ender. Tappene står i spor oppe i raft og nede i syll. Her klargjør Lars Børge H. Myklevold spor i syll. [Foto: Steve Nilsen fra lokallaget]

Dørhella krevde fellesløft. [Foto: Lars Børge H. Myklevold]